

Dorovský, Ivan

Makedonská literatura ve vztahu k jiným literaturám

Opera Slavica. 2008, vol. 18, iss. 1, pp. 53-55

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116676>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ku“, přesněji – od konce 19. století do přijetí usnesení VKS(b) *O přestavbě literárně uměleckých organizací* a založení Svazu sovětských spisovatelů v roce 1932.

Práce se vyznačuje především patřičným smyslem pro systémovost – chaotickou změť filozoficko-kulturních proudů, směrů, soupeřících skupin, časopisů, manifestů a polemik Soňa Pašteková utřídila a uspořádala s takovým citem pro historický řád, že soubor jedenácti lakonických, leč velmi obsažných statí vytvořil ústrojný celek a může být použit i jako vhodný studijní doplňkový materiál pro vysokoškolské studenty rusistiky a slavistiky. Druhou předností monografie je až úzkostlivá precizace pojmů, s nimiž autorka pracuje. Fenomény jako modernismus, avantgarda, expresionismus, imažinismus atd. definuje jednak souhrnem v literární vědě používaných interpretací, jednak vlastní koncepcí. Snaha o přesnost je patrná již i v podtitulku knihy – *Kulturno-historické, poetologicko-interpretace a recepční súvislosti ruskej literatúry začiatku 20. storočia*. Všechna uvedená hlediska jsou také důsledně dodržována a zohledňována.

Kompozičně je materiál rozvržen do tří částí. V první kapitole s názvem *Kulturní-historické súradnice ruskej literárnej moderny a avantgardy* se oba ruské proudy integrují především prostřednictvím filozoficko-estetických východisek do celoevropské kultury jako inspirativní organický prvek. Druhá část s názvem *Poetologicko-interpretace aspekty ruskej literatúry začiatku 20. storočia* registruje metodologické vývojové posuny směrem k modernismu a avantgardě v tvorbě stěžejních uměleckých osobností daného období – Čechova a Bunina (k neorealismu a symbolismu), Andrejeva (k expresionismu), Zamjatina a Platonova (k antiutopii a antirealismu), Jesenina (k imažinismu). Autorka přitom zhodnocuje svá starší bádání – konkrétně viz publikace *Bunin. Andrejev. Jesenin. Štúdie z ruskej moderny a avantgardy*. 1997.

V literárních portrétech jednotlivých spisovatelů S. Pašteková kříží několik dominantních os – filozoficko-náboženskou, tematickou, žánrovou a poetologickou. Směřuje od širokého obrazu sledovaného směru dostředivě k profilu jedince a završuje jej analýzou dvou až tří znakových synekdochicky zástupných děl.

Finální část s názvem *Recepčné súvislosti ruskej moderny a avantgardy v slovenskom kultúrnom priestore* resumuje autorčiny průběžné reflexe a poznatky o obousměrných iniciacích a uměleckých paralelách ruských, slovenských, českých a západoevropských směrů. Rozšiřuje a rozpíná tak vytyčený rámec tématu na celoevropskou perspektivu literárního pohybu.

Závěrečným nástinem recepcie ruské moderny a avantgardy ve slovenském prostředí a poukazování na funkci a reflexe jinonárodní literatury jako indikátoru historicky proměnlivých mimoliterárních a mimouměleckých (eventuálně mimokulturních) okolností celkového stavu společnosti – nejenom slovenské! – publikace působivě kulminuje a stává se navýsost aktuální.

Zdeňka Matyšová

Makedonská literatura ve vztahu k jiným literaturám

V rámci *Mezinárodního semináře makedonského jazyka, literatury a kultury*, který se koná vždy v srpnu v překrásném prostředí v Ochridu a jenž v roce 2007 vstoupil do svého 40. ročníku, se zpočátku konaly tzv. vědecké diskuse, v posledním desetiletí se pak změnil v dvoudenní mezinárodní vědecké konference. Probíhají ve dvou hlavních sekcích: jazykovědné a literárněvědné. Pevážná většina účastníků se ve svých vystoupeních dotýká

otázek, které spadají do rok předem určených tematických okruhů. Referáty vycházejí v samostatných sbornících, které jsou pak v dalším roce prezentovány účastníkům semináře a konference.

Tricet devět referátů, které zazněly na 32. vědecké konferenci v roce 2005 (XXXII *Naučna konferencija na Megjunarodniot seminar za makedonski jazik, literatura i kultura*. Literatura, Skopje 2006, 393 strany) je rozděleno do tří částí. První tři příspěvky jsou tematicky spjaty s dílem největších makedonských sběratelů lidové slovesné tvorby Dimitra a Konstantina Miladinovových. Makedonský znalec jejich díla Georgi Stalev se ve své stati soustředil na některé stylistické zvláštnosti v básnické tvorbě Konstantina Miladinova (1830-1862), který je prvním skutečným makedonským moderním básníkem. Rusista Dimitrija Risteski sleduje odraz ruské literatury a kultury v životě a díle obrozeného tvůrce K. Miladinova, který pobýval několik let v Moskvě. Sofijský literární historik Nikolaj Aretoev se soustředil zejména na analýzu recepce lidové písně *Stojan vojvoda* ze sborníku makedonských (i bulharských) lidových písní a dalších folklorních textů *Balgarski narodni pesni* (1861) bratrů ze Strugy. Stojan vojvoda zaujímá (spolu s jinoslovanským junákem královcem Markem) klíčové místo v bulharské národní mytologii a píseň o něm se v různých variantách odrazila v bulharské poezii. O její recepci v českém (i slovenském) kulturním prostředí se postaral především bulharský literární kritik a folklorista Vasil D. Stojanov (1839-1910), který pobýval na studiích v Praze deset let (1858-1868) a pomáhal mj. J. Gebauerovi a B. Němcové při překladech bulharských a makedonských folklorních textů. Bulharistka Věnceslava Bechyňová již v roce 1975 v důkladné stati pojednala o recepci lidové písně Stojan a patří v českém prostředí, která je jednou z variant o Stojanu vojvodovi.

Uvedme některé z 18 příspěvků v části *Literatura a dějiny*. Vera Stojčevská-Antičová píse o slovanských sbornících (bělehradském, tikvešském, bukureštském a dubrovnickém) apokryfních textů v širším balkánském kontextu, Dobrila Milovská poukazuje na hojně biblické citáty v tzv. Panonských legendách (v *Životě sv. Cyrila* a v *Životě sv. Metoděje*). Nemohu se ovšem ztotožnit s jejím tvrzením, že autorem Panonských legend byl pouze žák soluňských bratří Kliment Ochridski a že opomíjí Metoděje jako přinejmenším jednoho z autorů *Života sv. Konstantina-Cyrila*. Můžeme pouze uvítat, že Loreta Georgievská-Jakovlevová souhrnně pojednala o aktuálním tématu koncentračních táborů v makedonské literatuře (mj. v románech-svědectvích T. Georgievského, A. Aleksieva, T. Arsovského, V. Gagové, D. Najčevské aj.). O tom, jak se odrazilo makedonské národně-osvobozené hnutí v prozaické a dramatické tvorbě Simona Drakula (1930-1999), o jeho dramatické prvotině a jeho povídkách, pojednávají ve svých příspěvcích Naume Radičeski, Valentina Mironská-Christovská, Jelena Lužinová a Nada Petkovská. Interfilologický, interdisciplinární a srovnávací projekt o literatuře a kulturních dějinách v období po 2. světové válce představuje Angela Richterová. Rozhodně vyvolá diskusi především v bulharské i makedonské (ovšem nejen v nich) literární historii referát bulharského účastníka konference Stefana Vlachova Mícova o historických interpretacích a manipulacích v tvorbě básníka Nikoly J. Vapcarova. O jeho „lyrických dějinách“ pojednal rovněž Vasil Tocinovski.

Magická síla slova je název informativně přínosného příspěvku Sevím Piličkovové, v němž se soustředila na čtyřverší v turecké lidové poezii, jež jsou známá pod pojmem *mane*. Modus vypravěče, jímž je chlapec, v románu *Srebrni snegovi* makedonského prozaika Živka Činga a srbského autora Branka Čopiće *Bašta sljuzove boje* srovnává Snežana S. Baščarevićová. *Pohádky ze Skopje*, (Prikazni od Skopje, 2005) Tomislava Osmanliho

zasazuje do širšího rámce „středu světa“ (Mediterránu) Vesna Mojsovová-Čepišeuská. Referenční charakter historických, mytologických, uměleckých, alegorických, neantropologických a neantropomorfních postav v současné makedonské próze a na otázky položené v závěru svého výkladu odpovídá literárně teoretickým termínem R. Jakobsona dominanta – v dějinách převládá fakce, v literatuře zase fikce.

Do třetí části sborníku nazvané *Makedonská literatura ve vztahu k jiným literaturám* zařadili organizátoři rovněž 18 tematicky různorodých referátů. Jejich autoři píší o F. M. Dostojevském v makedonské próze 50.-80. let 20. století (A. Šeškenová), o odrazu Sartrovy filozofie a estetiky v makedonské literatuře (L. Todorovová), srovnávají literárně historické texty A. Barce a Ch. Polenakoviče (G. Kalogjera). Rozhodně zajímavý je referát o překladu dramatických textů v kulturologickém a textologickém kontextu (E. Stepanenkova). Cestopis S. Janevského a některých dalších makedonských autorů je tématem srovnávacího příspěvku S. Stojmenské-Elzeserové, někdejší lektorky makedonského jazyka na Karlově univerzitě. Pražský absolvent Miroslav Kouba hledá v jihoslovanském literárním a kulturním kontextu styčné body k realizaci myšlenky duchovní jednoty na Balkáně. Elizabeta Šelevová pojednává ve svém referátu o městských prvcích v makedonské lyrice devadesátých let minulého století a soustřeďuje se na hlavní město jako básnické toponymum. Shody a rozdíly v básnické tvorbě Kosty Racina a P. B. Shelleyho hledá Solzica Popovská.

Snad v nejrozsáhlejším referátu ve sborníku jeho autorka Slavica Srbinovská sleduje prózu Živka Činga a její filmovou adaptaci, kterou realizoval český režisér makedonského původu Ivo Trajkov. K Trajkovově filmové adaptaci a interpretaci Čingova textu ve filmu *Velká voda*, který ostatně běžel rovněž v českých kinech, mám vážné výhrady, které ovšem nemohu zde rozebírat. Na příkladech z básnické tvorby srbského básníka Miloše Crnkánského a makedonského tvůrce Petra Bakevského dokládá ve svém vystoupení kontinuitu inovací v moderní srbské a makedonské poezii Danica Andrejevićová. Obdobný srovnávací princip zvolil Afrim A. Redžepi na příkladech z makedonského a albánského románu.

Makedonský postgraduát na bratislavské univerzitě Zvonko Taneski se ve svém rozsáhlém referátu pokusil srovnat vývoj slovenské básnické tvorby třicátých let 20. století s makedonskou poezií, která se rodila v letech padesátých.

Převážná většina uvedených referátů, i těch, o nichž jsem se pro nedostatek místa nezmínil, přináší mnoho nových poznatků a svědčí o užitečnosti podobných vědeckých setkání i vydání jejich výsledků v podobných sbornících. Co však recenzovanému sborníku vytýkám, je nedostatečná redakční péče, nesčetné množství chyb, nesjednocený způsob citace a v neposlední řadě to, že není uvedeno místo (instituce, vysoká škola) působení autorů uveřejněných textů.

Ivan Dorovský

Sub rosa. In honorem Lenae Szilard (Budapest, 2005, 652 str.)

Lena Silard je rodilá Moskvanka – vystudovala MGU, tamtéž působila jako pedagožka a započala tam i svou literárněvědnou dráhu. Jako vědkyně byla úspěšná nejen v Moskvě. Její stěžejní vědecká práce spadá do působení v Budapešti na katedře ruského jazyka a literatury Univerzity Loranda Etveša (od roku 1962). Lena Silard se stala velmi významnou osobností maďarské rusistiky. Zabývala se ruskou literaturou 19. století a přelomu 19. a 20. století, ale i kulturou 20. století. Její přístup byl velmi tvůrčí. Neřídila se všeobecně